

OM DENOMINALA PARTICIP I SVENSKAN¹

GENOWEFA SADALSKA

1. INLEDANDE ANMÄRKNINGAR

Bland de svenska ordbildningsstrukturerna väcker en ordbildningstyp särskild uppmärksamhet. Det är de denominala avledningar som är bildade till substantiv med hjälp av participsuffix, typen *beryktad*, *godhjärtad*, *fyrbent*. De har alltså ett substantiv och inte ett verb som bas. Och detta är mot förväntan för det participiella suffixet hör vanligtvis till verb- och inte till substantivstammar. Därför är det en fråga hur dessa strukturer ska behandlas. Man kan behandla dem på två olika sätt:

- (i) som adjektiv eller
- (ii) som particip.

I det förra fallet skulle det då vara fråga om adjektiv som har antagit participiell form, i det senare fallet antar vi att de är particip bildade till substantivstammar vilka behandlas som om de vore verbstammar. Det finns emellertid inga belagda verbstammar från vilka dessa strukturer skulle kunna härledas men de skulle kunna finnas. T. ex. substantivet *hjärta* i *godhjärtad* behandlas som om det också vore stammen till ett verb, men en sådan existerar ju inte. Det finns inget verb **hjärta*.

Sådana strukturer är relativt frekventa i svenskan. De tycks också förekomma rätt ofta i engelskan, dock mera sporadiskt i tyskan. I många språk är de okända. I den här uppsatsen kommer jag att se på dessa konstruktioner som om de var particip och använda termen denominala particip.

---

¹ Jag vill framföra mitt tack till fil. mag. Wiking Simonsson för språklig granskning av texten och värdefulla påpekanden. Dessutom vill jag tacka lektorerna Michael A. Farris, Bradius V. Maurus III och René Rosiński för bidrag med exempel från engelska och tyska.

Dessa strukturer har inte fått någon enhetlig och entydig beskrivning i den lingvistiska litteraturen. Det är inte underligt för också participens status är mycket omdiskuterad och borde entydigt fastställas. De flesta forskare räknar participet till ordklassen verb. Några urskiljer det som en särskild ordklass (Bańczerowski et al. 1982:259ff). Och några är benägna att överhuvudtaget inte urskilja någon participkategori utan inordna den i adjektivets kategori (Quintin 1994).

2. DENOMINALA PARTICIP I SVENSKA GRAMMATIKOR

Den participiella ordbildningen ägnas inte särskild uppmärksamhet i den svenska lingvistiska forskningen. I regel behandlas den tillsammans med adjektivbildning eller också inom ramen för verbbildning (Sundén 1950:190-192; Söderbergh 1968:10-12, 19f, 24f, 27f, 45, 47, 48ff, 55ff; Thorell 1981:44-50). Ännu mindre uppmärksamhet visas de svenska denominala participen. De nämns bara i förbigående (Söderbergh 1968:50; Thorell 1981:46) utan att de avskiljs som en särskild grupp och utan att de undersöks mera ingående. Det påpekas dock att vissa particip inte behöver ha något motsvarande verb (Söderbergh 1968:50). Ingen av dessa författare tar emellertid upp problematiken med particip som inte klart kan härledas ur en verbbas. Som en produktiv ordbildningstyp borde de denominala participen förtjäna mer uppmärksamhet.

3. LISTA ÖVER DE DENOMINALA PARTICIPEN I SVENSKAN

Innan vissa aspekter av de denominala participens struktur och betydelse analyseras ges en lista över de denominala particip i svenskan som jag har lyckats samla upp. Den grundar sig huvudsakligen med vissa komplement på Kubitskys svensk-polska ordbok. Listan gör naturligtvis inget anspråk på fullständighet. Den fyller ändå uppgiften att ge en allsidig bild av de participformer som är föremål för undersökningen:

däckad, hågad, livad, frejdad, rutinerad, spröjsad, tandad, tigrerad, vingad;

*bedagad, befjädrad, behandskad, behjärtad, behornad, behårad,, bemedlad, beryktad, besläktad, bevingad;
förstenad, förstockad, förfärad,
misslynt,
uppskörtad, upplivad,
nedlusad, nerblodad;*

*argsint, automatväxlad, bararmad, barbent, barhuvad, blåög, blåvingad, brunög,
brunhyad, bredaxlad, bredbent, elakartad, enarmad, ebent, enkönad, enmastad, ensartad,
enög, femväxlad, finhyllt, finlemmad, finstilt, flatbotmad, flyhänt, frisinnad, fullfjädrad,
fyrbent, fyrmastad, gladlynt, godartad, godhjärtad, godlynt, grovlemmad, guldbågad,
guldkantad, gulkindad, gulnäbbad, halv hjärtad, helhjärtad, helskinnad, hjulbent, hornartad,
hornbågad, hålög, hårdfjällad, hårdhjärtad, hårdhudad, hårdhänt, hårdnackad,
högbarmad, högbröstad, högerhänt, höghalsad, högklackad, höglänt, högrostad,*

*högsinnad/högsint, illasinnad, klarög, klarsynt, klykstjärtad, kolsyrad, kortlivad, kortsynt,
kortärmad, kräsmagad, lagstadgad, lenhudad, likartad, likasinnad, likbent, ljushyad,
ljushyllt, lågklackad, låglänt, lågsinnad/lågsint, långbent, långfingrad, långlivad, långsint,
långsynt, långörad, läderartad, lättfotad, mångbotmad, månghövdad, mörkhyad, närsynt,
ondsint, panikartad, plattfotad, rakryggad, rekordartad, rosenfingrad, rosenkindad,
råbarkad, rättsinnad, rödhalsad, rödhuvad, rödkindad, rödnäst, rödög, räddhågad,
rättsinnad, seglivad, skarpsynt, skissartad, skumög, slokörad, släpphänt, smalhöftad,
småsinad/småsinnt, snabbfotad, snedmynt, snedög, spetsnäst, språngartad, stelbent,
storartad, storstilad, storög, surög, svagsint, svagsynt, svarthalsad, svartlistad, svarthyad,
svartpannad, svartög, svårartad, tjockhudad, tomhänt, torrög, trebent, tremastad,
trohjärtad, trångbröstad, trångsint, tungfotad, tungsint, tveggad, tvekinad, tvåbent,
tvåkönad, tvåmastad, tårög, valhänt, vanartad, varmhjärtad, vekhjärtad, vidsynt, vildsint,
vindög, vitkindad, vitnackad, vitnäbbad, vitög, välartad, vänsterhänt, ömfotad, ömhjärtad,
ömsint.*

I vissa fall kan det vara tvivelaktigt om participformerna är bildade till substantiv eller till verb. Som bekant kan inga participformer bildas till deponensverb eller till intransitiva durativa verb (Thorell 1973:115). Om dock sådana bildningar förekommer, så är det en fråga vad som är deras avledningsbas, motsvarande verb eller substantiv. Till sådana participbildningar hör följande:

*tårad : tåras, v.intr.dep. : tår, sb.
lyckad / misslyckad : lyckas, v.dep. : lycka, sb.
åldrad : åldras, v.intr.dep. : ålder, sb.
nedisad : isas, v.dep. : is, sb.
berytad : ryktas, v.intr.dep. : rykte, sb.
förfärad : förfäras, v.dep. : förfäran, sb.
påpälsad : pälsa på sig, v. : päls, sb.
högljudd : ljuda, intr.v. : ljud, sb.
godartad : arta sig, v. refl. : art, sb.*

4. NÅGRA EGENSKAPER HOS DE DENOMINALA PARTICIPEN I SVENSKAN

De denominala participen beskrivs med hänsyn till deras morfologiska, syntaktiska och semantiska egenskaper:

4.1. Morfologiska egenskaper

4.1.1. Morfologisk struktur

Det verkar vara meningsfullt i denna uppsats att inom ramen för participkategorin efter ordbildningsbasen urskilja två underkategorier:

- (i) deverbala particip som är avledda av verbstammar och
- (ii) denominala particip som är avledda av substantivstammar.

I den här uppsatsen ska vi koncentrera oss på de denominala participen. Deras ordbildningsstruktur är tämligen differentierad. Particip bildas genom tillägg av vissa suffix till stammen och följaktligen utgör de avledningar. De kan utvidgas med prefix eller sättas samman med adjektiv eller räkneord. Med hänsyn till detta kan man urskilja sådana denominala participiella former som är:

- (1) avledningar bildade med hjälp av suffix,
- (2) avledningar bildade med hjälp av såväl suffix som prefix,
- (3) sammansättningar.

Den första gruppen utgör prefixlösa particip, den andra prefixavledda particip och den tredje sammansatta particip. Bland de denominala participen utgör de sammansatta participen den mest omfattande och mest produktiva gruppen. De prefixavledda participen är inte så talrika. Bildningar med prefixet *be-* överväger bland dem. Ytterst sällsynta är de prefixlösa denominala participen.

- (1) De prefixlösa denominala participen bildas genom tillägg till substantivstammen som slutar på *-a*, av det participiella suffixet *-d* som är kännetecknande för preteritumparticip av svaga verb, 1:a konjugationen.

Ex.: *däckad, frejdad, hågad, klockad, livad, tandad.*

- (2) De denominala prefixavledda participen består av en participiell komponent och ett prefix. Den participiella komponenten innehåller en substantivisk stam och ett participiellt suffix, *-d* eller *-t*. Prefixen hör till s.k. synsemantika. Dessa är mer eller mindre delexikaliserade och semantiskt och syntaktiskt osjälvständiga (Bańcerowski 1997:15f, 18). Därför kan de inte bilda ord själva utan måste i detta syfte ansluta sig till de betydelserika lexikaliska enheterna, de autosemantika. Prefix är alltså att behandla som integrala beståndsdelar av ord (Bańcerowski et al. 1992:191f).

Till de prefix som förekommer som beståndsdelar av denominala particip hör först och främst *be-*, mera sällan används *för-* och sporadiskt *miss-*, *ned-* och *upp-*.

Ex.: *bedagad, befräddad, behandskad, behjärtad, behornad, behårad, bemedlad, beryktad, besläktad, bevingad, förstenad, förstockad, förfärad, misslynt, nedlusad, nedblodad, uppskörtad, upplivad.*

- (3) De denominala samansatta participen fungerar liksom andra sammansatta ord som en helhet och närmare bestämt en semantisk, syntaktisk och fonetisk helhet. De är tvåledade, innehåller:

- (i) en participiell led och
- (ii) en icke-participiell led.

- (i) Den participiella leden uppvisar formella egenskaper av preteritumparticip av svaga verb, dvs. den bildas genom tillägg av suffixen *-d* eller *-t* till stammen, vilken här vid de denominala participen är substantivisk och icke verbal. Substantivstammen behandlas på liknande sätt som stammen i svaga verb av 1:a och 2:a konjugationen. Den kan sluta på trycksvagt *-a* eller konsonant, tonande eller tonlös. Beträffande stammens slut är följande fall möjliga:

- a) stammen slutar på trycksvagt *-a*,
- b) stammen slutar på tonande konsonant utom på *-l* eller *-n* och
- c) stammen slutar på tonlös konsonant samt på *-l* eller *-n*.

Då stammen slutar på *-a* förbinds den med suffixet *-d*, då den slutar på tonande konsonant (med undantag av *-l* och *-n*) kombineras den också med suffixet *-d*, då den däremot slutar på tonlös konsonant samt på *-l* eller *-n* fogas suffixet *-t* till stammen.

Ex.: a) *godhjärta-d, helskinna-d;*

b) *enög-d, högljud-d;*

c) *spetsnäs-t, finhyll-t, långben-t, godlyn-t;*

I ett enda fall kan den denominala participformen vara bildad till två stammar, *sinna-* och *sinn-* så att det föreligger dubbelformer:

högsinna-d/ högsin-t,

lågsinna-d/ lågsin-t,

småsinna-d/ småsin-t.

Av det ovan nämnda framgår att enbart två suffix, *-d* eller *-t* kommer i fråga vid bildandet av de svenska denominala participen. De övriga participiella suffixen, dvs. *-dd* och *-en*, implicerar andra stamformer och är följaktligen uteslutna (jfr Thorell 1973:115).

De denominala participen fördelar sig således med hänsyn till bildning på tre kategorier:

- a) denominala particip med stamslutande trycksvagt *-a* och suffixet *-d*,
- b) denominala particip med stamslutande tonande konsonant (dock annan än *-l* och *-n*) och suffixet *-d*,
- c) denominala particip med stamslut på tonlös konsonant samt på *-l* och *-n* och suffixet *-t*.

Den första gruppen verkar vara den vanligaste och den mest produktiva. De denominala participen med *d*-suffixet är istånd att visa skillnaden mellan genus utrum och neutrum, vilket är omöjligt för den tredje gruppen som alltid har *t*-suffixet.

- (ii) Den icke-participiella leden kan med hänsyn till ordklassart vara:

- a) adjektiv,
Ex.: *bredbent, kortärmad, godlynt;*
- b) räkneord,
Ex.: *fyrbent, femväxlad;*

- c) substantiv,
Ex.: *guldbågad, hornbågad, hornartad, kolsyrad, lagstadgad, läderartad*;
- d) verb,
Ex.: *slokörad*.

De flesta denominala sammansatta particip har adjektiviska förleder. Substantiv och räkneord förekommer relativt sällan, verb är sporadiska.

Vid uppkomsten av de denominala participen kan man se analogiverkan göra sig gällande. De denominala participen bildas i analogi med de particip vilka är avledda från verb. Bland de deverbala participen finns det en grupp som står de denominala särskilt nära. Det är sådana som är avledda från verb vilka i sin tur är bildade ur substantiv. I detta fall föreligger alltså tre former: substantiv som utgör avledningsbas, verb som är avledda från dessa substantiv och participformer som är avledda från verbet.

Ex.: particip *befolkad* < verb *befolka* < sb. *folk*
avlönad < *avlöna* < *lön*
avprickad < *avpricka* < *prick*

4.1.2. Böjning

Då participen används attributivt eller predikativt uppvisar de kongruensböjning med det substantiv de determinerar (Thorell 1973:62f, 68-70, 147). Detta innebär att det determinerande participet överensstämmer i fråga om genus, numerus och bestämdhet/obestämdhet med det determinerade substantivet.

Genus hos substantivet markerar egentligen endast de denominala participen med suffixet -d. Participen med suffixet -t däremot är neutrala i fråga om genus. Participen med -d signalerar genus utrum genom 0-suffix och genus neutrum genom t-suffix, vilket betyder att -d blir -t i neutrum.

Ex.: *bevingad* : en *bevingad* häst, utrum : ett *bevingat* ord, neutrum;
vänsterhänt : en *vänsterhänt* flicka, utrum : ett *vänsterhänt* barn, neutrum.

Denna genusopposition gäller bara för singularis och för obestämd och allmän form, däremot inte för pluralis, där den är neutraliserad.

Ex.: *småsinnade människor*,
bevingade hästar,
långbenta fläckor.

De denominala participen med suffixet -d eller -t kan i bestämd form singularis uppvisa skillnaden mellan genus maskulinum som markeras med -e, och övriga genusklasser, dvs. femininum, reale, neutrum, vilka bibehåller -a.

Ex.: *den argsinne pojken*, sg., best.f., m. : *den långbenta flickan*, sg., best.f., f. :
det vänsterhänta barnet, sg., best.f., n.
den brunögde pojken, sg., best.f., m. : *den brunögda flickan*, sg., best.f., f. :
det brunögda barnet, sg., best.f., n.

De denominala participen uppför sig på samma sätt, då de används predikativt:

Ex.: *Tumören var godartad*. (sg., utrum),
Barnet är godhjärtat. (sg., neutrum),
Flickan är vänsterhänt. (sg., genus neutraliserat),
Barnet är vänsterhänt. (sg., genus neutraliserat).

De denominala participen kan också uttrycka numerusoppositionen mellan singularis och pluralis. För numerus singularis finns det inga böjningsuffix, alltså 0-suffix. Numerus pluralis däremot har som markör suffixet -e vid de denominala participen med -ad eller suffixet -a vid de denominala participen med -d eller -t (jfr -a vid adjektiv) (Thorell 1973: 115).

Ex.: en *bevingad* häst, sg. : *bevingade hästar*, pl.,
en *långbent* flicka, sg. : *långbenta flickor*, pl.,
en *snedög* pojke, sg. : *snedögda pojkar*, pl.

Bestämdhet har som sin formella exponent suffixet -e vid de denominala participen med -d och suffixet -a vid de denominala participen med -t.

Ex.: *den storögda flickan* : *den storögde pojken*,
den långbenta flickan,
det argsinne barnet.

Det bör påpekas att de denominala participen på -ad (dvs. de med stamslutande -a och suffixet -d) inte uttrycker denna skillnad för de har alltid suffixet -e.

Ex.: *den rosenfingrade Eos*,
det besläktade språket.

4.2. Syntaktiska egenskaper

De denominala participen uppför sig syntaktiskt på liknande sätt som de deverbala participen, dvs. de kan ha samma funktioner som adjektiv eller adverb vilka respektive bestämmer substantiv eller verb. De kan alltså fungera som:

- (i) attribut,
t.ex.: *den beryktade Guntlack*,
en *högbarmad* kvinna,
Kaptenen visade sig vara en högsinnad människa.
- (ii) predikativ,
t.ex.: *vara långfingrad*;
vara godlynt;
Barnet är vänsterhänt.
Han blir inte långlivad här.
- (iii) adverbial,
t.ex.: *Storögt tittade hon på honom*.
Gå hårdhänt fram

(iv) attribut-adverbial, dvs. samtidigt som attribut och adverbial,

t.ex: *Han lyckades komma **helskinnad** undan.*

*Mannen som står där som **förstenad**.*

*Vakten går **stelbent** före.*

De denominala participen som används i denna funktion determinerar samtidigt subjektet och predikatet, vilket tar sig uttryck i att de uppvisar kongruens med subjektet i fråga om genus och numerus men å andra sidan står de vid verbet.

Den attributiv-adverbiella användningen tycks breda ut sig på bekostnad av den adverbiella vilken förekommer mycket sällan. I vissa fall är båda former lika bra, t.ex.:

***Storögt** tittade hon på honom.* (adv.)

***Storögd** tittade hon på honom.* (attr.-adv.)

Men hellre används den attributiv-adverbiella formen, t.ex. ***Tårögd** tittade hon på sin man* än den adverbiella *?**Tårögt** tittade hon på sin man*.

De denominala sammansatta participen kan också karakteriseras med hänsyn till den syntaktiska relationen mellan de båda beståndsdelarna. Dessa står i determinationsrelation till varandra, varvid den participiella leden är huvudleden och den icke-participiella bilden. En sådan sammansättning kan sägas vara determinativ. Bilden determinerar huvudleden i och med att den begränsar dess betydelseomfång. T.ex. i sammansättningen *kortlivad* determinerar bilden *kort* huvudleden *livad*.

Med hänsyn till ordningsföljden mellan de båda lederna brukar den participiella huvudleden kallas för efterleden och den icke-participiella bilden för förleden.

4.3. Semantiska egenskaper

De deverbala participen har den lexikaliska betydelsen av motsvarande verb kvar. Vid de denominala participen har vi så att säga med kvasiverbalisering och participialisering av substantivet att göra. Det denominala participet är dock inte bildat ur ett sådant nominalt verb utan ur ett virtuellt verb som i verkligheten inte existerar. Kvasiverbaliseringen och participialisering av substantiv leder till att dessa konstruktioner vinner verbala egenskaper. Processen av kvasiverbalisering och participialisering av substantiv kan sättas emot processen av adjektivisering av particip. Vid den förra är det fråga om att förvärva verbala egenskaper och vid den senare att förlora dessa.

Ex.: v. *älska* > pret.part. *älska-d*;

sb. *handske* > v.* *be-handsk-a* > denom.part. *behandska-d*;

sb. *hjärta* > v.* *be-hjärt-a* > denom.part. *behjärta-d*;

sb. *hud* > v.* *-hud-a* > denom.part. *hårdhuda-d*;

sb. *ben* > v.* *-ben-a* > denom. part. *långben-t*.

De denominala participen förmedlar den ornativa betydelsen *att vara försedd med något* eller den possessiva betydelsen *att äga något*.

Ex.: *behandskad* = *att ha handskar på sig*,

en godhjärtad människa = *en människa som har "gott hjärta"*,

en långbent svenska = *en svenska med långa ben*.

Hos de prefixavledda denominala participen är den ornativa betydelsen knuten till prefixen, och särskilt *be-* och *för-* (jfr. Söderbergh 1968:50). För att fastställa den semantiska betydelsen hos de sammansatta denominala participen är det nödvändigt att parafrasera de med en mening eller fras.

Ex.: *en långörad hund* = *en hund som har långa öron* resp. *en hund med långa öron*;

en bredaxlad man = *en man som har breda axlar* resp. *en man med breda axlar*.

Vid bildandet av de denominala participen utnyttjas framför allt substantiv som betecknar kroppsdelar, t.ex. *arm, axel, barm, ben, bröst, finger, fot, hals, hand, hjärta, hud, hull, huvud, hy, hår, höfte, kind, lem, mage, mun, nacke, näbb, näsa, panna, skin, stjärt, vinge, öga, öra*.

Dessutom finner här användning substantiv som betecknar kläder, t.ex. *båge, kant, klack, ärm* eller, sinne, t.ex. *art, häg, lynne, sinne, syn*.

Efter den substantiviska ordbildningsbasen låter sig de denominala participen ordnas i följande huvudgrupper:

arm: barmad, enarmad,

axel: bredaxlad,

barm: högarmad,

ben: barbent, bredbent, enbent, fyrbent, likbent, långbent, stelbent, trebent, tvåbent,

bröst: trångbröstad,

finger: långfingrad,

fot: lättfotad, plattfotad, snabbfotad, tungfotad, ömfotad,

hals: höghalsad, rödhalsad (gås), svarthalsad (dopping),

hand: flyhänt, hårdhänt, högerhänt, släpphänt, tomhänt, valhänt, vänsterhänt,

hjärta: behjärtad, godhjärtad, halvhjärtad, helhjärtad, hårdhjärtad, trohjärtad,

varmhjärtad, vekhjärtad, ömhjärtad,

horn: behornad,

hud: hårdhudad, tjockhudad, lenhudad,

hull: finhyllt, ljushyllt,

huvud: barhuvad, rödhuvad (dykand, törnskata), månghövdad,

hy: brunhyad, ljushyad, mörkhyad,

hår: behårad,

höfte: smalhöftad,

kind: gulkindad (kricka), rosenkindad, rödkindad, vitkindad (gås),

lem: finlemmad, grovlemmad,

mage: kräsmagad,

mun: snedmynt,

nacke: hårdnackad, vitnackad (svärta),

näbb: gulnäbbad (lira), vinnäbbad (islom),

näsa: rödnäst, spetsnäst,

panna: högpannad, svartpannad (törnskata),
 rygg: rakryggad,
 skin: helskinnad,
 stjärt: klykstjärtad (stormsvala),
 vinge: bevingad, blåvingad (årta),
 öga: blåögd, brunögd, enögd, hålögd, klarögd, rödögd, surögd, skumögd, snedögd,
 storögd, svartögd, torrögd, tårögd, vindögd, vitögd (dykand),
 öra: långörad, slokörad,
 båge: guldbågad, hornbågad,
 handske: behandskad,
 kant: guldkantad,
 klack: högklackad, lågklackad,
 ärm: kortärmad,

art.: ensartad, godartad, hornartad, likartad, läderartad, panikartad, rekordartad,
 skissartad, språngartad, storartad, svårartad, vanartad, välartad,
 håg: räddhågad,
 lynne: godlynt, misslynt,
 sinne: argsint, frisksinnad, högsinnad/högsint, illasinnad, likasinnad, lågsinnad/lågsint,
 långsint, ondsint, rättsinnad, småsinnad/småsinnt, svagsint, trångsint, tungsint,
 vildsint, ömsint,
 syn: klarsynt, kortsynt, långsynt, närsynt, skarpsynt, svagsynt, vidsynt.

Som det framgår av det anförda exempelaterialet är bildningar med substantivet *sinne* som huvudled de mest frekventa. Relativt många bildningar förekommer också med substantiven *öga* och *hjärta* samt *ben*.

Som bilden används framför allt adjektiv som hör till det adjektiviska grundförrådet, t.ex. *bred* ~ *smal*, *god* ~ *arg*, *ond*; *hård* ~ *mjuk*, *len*, *fin*; *hög* ~ *låg*, *höger* ~ *vänster*; *kort* ~ *lång*; *len*, *fin* ~ *grov*, *tjock*; *ljus* ~ *mörk*; *lätt* ~ *tung*; *rak*; *snabb*; *stor* ~ *små*; *tjock* ~ *smal*; *torr* ~ *våt*; *trång* ~ *vid*, *lös*.

Frekventa är också de grundläggande färgadjektiven, t.ex. *blå*, *brun*, *gul*, *rosa*, *röd*, *svart*, *vit*.

5. DE DENOMINALA PARTICIPEN OCH MOTSVARANDE ADJEKTIV

Bredvid de denominala participen existerar alternativa uttryck i form av adjektiv eller perifrastiska konstruktioner. De denominala participen skiljer sig tydligt från motsvarande adjektiv eftersom de bildas med hjälp av suffix som är typiska för particip. Det är en fråga, hur alla dessa uttryck förhåller sig till varandra och om de kan användas synonymt.

Ex.: part. *behårad* : adj. *hårig* : som har (mycket) hår
 part. *långfingrad* : adj. *långfingrig* : som har långa fingrar
 part. *rättsinnad* : adj. *rättsinnig* : som har rätt sinne
 part. *med tårade ögon/ tårögd* : med tårfyllda ögon : som har ögon fyllda med tår
 part. *livad* : adj. *livlig*, *livaktig*, *livfull*

part. *godlynt* : vara vid gott lynne
 part. *rosenkindad* : med rosafärgade kinder
 part. *spetsnäst* : som har spetsig näsa/ med spetsig näsa

Jämför man dessa uttryck med varandra så ser man att de denominala participen är mest uttrycksfulla och detta kan bero på att de uppfattas som verbaliserade bildningar för participialiseringen av substantiven innebär deras verbalisering. Då particip går över till rena adjektiv förlorar de sina verbala egenskaper.

6. KONVERTERING AV DE DENOMINALA PARTICIPEN

Många av dessa denominala particip verkar ha gått över till adjektiv eller är på väg dit. De har alltså undergått en process av entverbisering och blivit rena adjektiv, alltså egenskapsord. Detta betyder att de har gått miste om verbala egenskaper, dvs. det föreligger inte längre något samband med ett skeende och följaktligen kan man varken tala om temporal eller transitiv eller aspektuell och aktionell betydelse, vilka är knutna till skeenden.

Till sådana entverbiserade och adjektiviserade participformer hör t.ex. följande:

en lättfotad kvinna
högsinnad/ högsint
lågsinnad/ lågsint
storsint
vidsynt
livad

I vissa fall verkar denna process vara i gång och är ännu inte avslutad. Om detta vittnar möjligheten hos vissa participformer att inte bara förmedla den konkreta betydelsen utan också den metaforiska. Vid den metaforiska betydelsen syns samhörigheten med verbet inte längre existera och den adjektiviska karaktären vara dominerande.

Ex.: *blåögd* = 1. med blå ögon
 2. naiv
långfingrad = 1. som har långa fingrar
 2. som har sliskiga fingrar
hårdnackad = 1. med hård nacke, envis, enveten
 2. om kamp, motstånd bitter, våldsamt
rakryggad = 1. rak i ryggen
 2. ärlig, rättskafens
slokörad = 1. med slokade öron
 2. skamsen, generad, förlägen

7. DENOMINALA PARTICIP I ANDRA GERMANSKA SPRÅK

Denominala particip är också kända i andra germanska språk. Särskilt frekventa förefaller de vara i engelskan, vilket de nedanstående exempel vittnar om. Dessa är ordnade efter betydelsen hos huvudleden:

one-armed;
red-backed (skrike);
two-barred (crossbill);
pot-bellied;
bearded (tit);
white billed (diver);
weak-brained;
branded (product);
red-breasted (goose, merganser);
big-busted;
pigeon- chested;
red-crested (pochard);
big-eyed, wide-eyed;
oblong-faced;
sticky-fingered;
pink-footed (goose), red-footed (falcon), sure-footed, two-footed;
white-fronted (goose);
well-gadged (computer, car);
left-handed, two-handed,
red-headed, pig-headed
gingered (melon);
good-hearted, kind-hearted, lion-hearted;
well-heeled;
narrow-hipped;
weak-kneed;
landed;
four-legged, long-legged (buzzard), rough-legged (buzzard);
monied (politician);
black-necked (grebe), chicken-necked, red-necked (grebe), ring-necked (duck)
red-nosed;
medium-sized (dog);
thin-skinned;
high-sprinted;
long-tailed (duck, tit), white-tailed (eagle);
white-throated (sparrow);
sharp-tongued;
gap-toothed;
pigeon-toed, short-toed (eagle, tree creeper);
purple-vested;
blue-winged (teal).

Denominala particip förekommer också i tyskan men syns inte vara lika talrika. I tyskan finns bl.a. följande denominala particip att notera:

behandschuht, geharnischt, gelaunt, entseelt;
reichbebildert (ein reichbebildertes Zimmer), vielgeblumt (ein vielgeblumter Garten),
nickelbebrillt (der nickelbebrillte Student), rotgehaart, bequememöbelt (ein bequem
bemöbeltes Zimmer), langgehört, kurzgeschwanzt, hochgestirnt, gutbestückt (ein gut
bestücktes Auto), zwiebelgetürmt (die zwiebelgetürmte Kathedrale).

8. RESUMÉ

Redan det insamlade exempelmaterialet visar att denominala participiella bildningar inte är så sällan förekommande i svenskan, och tvärt om, man kan våga påstå att de är relativt produktiva och deras bildningssätt uppvisar ett regelbundet förekommande mönster.

Den genomförda analysen av de denominala participen i svenskan utgör ett försök till beskrivningen av denna kategori samt dennas avgränsning mot andra participiella konstruktioner. De denominala participen skiljer sig klart åt från de deverbala och deras kännetecknande drag är sammanfattningsvis följande:

1. Alla denominala particip är bildade ur substantivstammar.
2. Det finns följaktligen inga belagda verbstammar från vilka de skulle kunna härledas.
3. Alla är bildade med hjälp av suffixen som är karakteristiska för preteritum particip av svaga verb.
4. Deras morfologiska struktur är differentierad. De uppfattas som suffixavledningarna som kan förekomma som prefixlösa eller med prefix eller också inom sammansättningar.
5. Vid bildandet av de denominala participen är det fråga om participialiseringssprocess av substantiv, vilket också innebär kvasiverbalisering av substantiv så att de uppfattas som verb.
6. De denominala participen bildas huvudsakligen ur substantiv vilka betecknar kroppsdelar.
7. De används för att förmedla ett starkare uttryck och är alltså mera expressiva än andra liknande konstruktioner.

Kanhända att några av våra slutsatser kan visa sig vara kontroversiella. Vissa problem kräver en fördjupad undersökning, som vi i fortsättningen tänker göra.

Bibliografia

- Bañcerowski, J. 1997. Aspects of General Morphology. A Tentative Axiomatic Approach. *Studia Germanica Posnaniensia* 23, 13-46.
- Bañcerowski, J., Pogonowski, J., Zgóka, T. 1982. *Wstęp do językoznawstwa*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Beckman, N. 1904 (=1968). *Svensk språklära för den högre elementarundervisningen*. Stockholm: Bonniers.
- Bresson, D., Dalmas, M. (utg.). 1994. *Partizip und Partizipialgruppen im Deutschen*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

- Bzdęga, A. Z. 1998. Syntax und Wortbildung. I: Poppel, S. (red.), Scripta manent. Poznań: Wydział Neofilologii UAM.
- Conrad, R. (utg.). 1985. Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini. Leipzig: Bibliographisches Institut.
- Hilde, P., Maslova, N. 1999. Partizipien und Partizipialsätze aus kontrastiver deutsch-russischer Sicht. Frankfurt /M.: Peter Lang.
- Haase, M. 1989. Komposition und Derivation: ein Kontinuum der Grammatikalisierung. Köln: Institut für Sprachwissenschaft der Universität zu Köln.
- Kubitsky, J. 1998. Słownik szwedzko-polski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Marchand, H. (u.ä.). The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation. Alabama: University of Alabama Press.
- Oubouzar, E. 1994. Tendenzen der partizipialen Wortbildung in der deutschen Gegenwartssprache. I: D. Bresson, M. Dalms (utg.). Partizip und Partizipialgruppen im Deutschen. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 181-194.
- Polański, K. (red.). 1993. Encyklopedia językoznawstwa ogólnego. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Quintin, H. 1994. Zur morphosyntaktischen und semantischen Einordnung von deutschen Partizipien und Partizipialsätzen. I: D. Bresson, M. Dalms (utg.). Partizip und Partizipialgruppen im Deutschen. Tübingen: Günter Narr Verlag, 91-107.
- Sadalska, G. 1999. Die Partizipien im Schwedischen. I: M. Kłńska, P. Wiesinger (utg.) Vielfalt der Sprachen. Festschrift für Aleksander Szulc zum 75. Geburtstag. Wien: Edition Praesens, 427-460.
- Sadalska, G. 1999. Z zagadnień słowotwórstwa participiów w języku szwedzkim. I: Investigationes Linguisticae VII. Poznań: UAM, Instytut Lingwistyki, 173-189.
- Sundén, D. 1950. Svensk språklära. Stockholm: J. Beckmans bokförlag.
- Söderbergh, R. 1968. Svensk ordbildning. Stockholm: Läromedelsförlagen.
- Thorell, O. 1973. Svensk grammatik. Stockholm: Esselte studium.
- Thorell, O. 1981. Svensk ordbildningslära. Stockholm: Esselte studium.
- Wessén, E. 1968. Vårt svenska språk. Stockholm: Almqvist & Wiksell.